

Передумови розвитку хореографічної обдарованості

Резюме: розкривається значення задатків для формування здібностей у опануванні хореографічною діяльністю.

Ключові слова: задатки, здібності, спритність, координація, рівновага, гнучкість, пластичність, ритмічність, хореографічна діяльність

Природа здібностей, які становлять сутність творчої обдарованості, ще не достатньо вивчена. Існують різні погляди на те, які саме якості особистості (музичні дані, пластичність, виразність мимічна чи темперамент) мають переважати, щоб можна було стверджувати про високий рівень обдарованості в тій чи іншій галузі мистецтва.

У своїх дослідженнях Кульчицька О. І., використовуючи бібліографічний метод у вивченні цього складного, структурно організованого поєднання здібностей, робить висновок, що «хореографічна обдарованість – це поєднання фізичних, психофізичних і психологічних даних, природних задатків з особистими рисами людини, що розвиваються впродовж її життя в певному оточенні, формуючи талант» [4, с.42].

У своєму дослідженні ми спробуємо розкрити зміст узагальнюючого терміну природних задатків та особистих рис людини відповідно до хореографічної діяльності, висунувши гіпотезу про те, що це дасть можливість наблизитись нам до розуміння підґрунтя успішності оволодіння хореографічним мистецтвом.

Зупинимось на своєрідному реєстрі визначень, що вже набули визнання серед фахівців [3, 5]:

◆ *Задатки* – спадкові анатомо-фізіологічні особливості, які є основою для розвитку на їх базі здібностей.

◆ *Здібності* – це індивідуальні властивості особистості, які дають змогу за інших рівних умов більш успішно оволодівати тією чи іншою діяльністю,

розв'язувати ті чи інші завдання, проблеми тощо. Загальні здібності – це властивості, які складають підґрунтя для опанування будь-якої діяльності; спеціальні здібності дають змогу конкретній людині оволодівати певною діяльністю, зокрема танцювальною, та успішно її виконувати. Спеціальні здібності, зокрема хореографічній, в більшій мірі, ніж загальні, залежать від розвитку задатків. Чим більшу роль відіграють в структурі здібностей задатки, тим легше засвоюються танцювальні навички.

◆ *Творчі здібності* дають змогу успішно виконувати творчу діяльність.

◆ *Творча обдарованість* дає змогу успішно розв'язувати творчі завдання, виконувати творчу діяльність більш оригінально, ніж при наявності "простих" творчих здібностей.

Задатки полегшують засвоєння професійних навичок. Однак вони лише підґрунтя, на якому розвивається дерево обдарованості, і оскільки задатки розвиваються в діяльності, буває дуже важко визначити, де закінчуються вроджені, генетично обумовлені передумови до професії і починаються власне здібності.

Взявши за даність той факт, що передумовою розвитку таланту є оточення дитини та її батьки, які керуючись або власними нездійсненими дитячими мріями, або піддаючись моді (останнім часом) чи, все-таки, звернувши увагу на здібності, бажання, підсвідому дитячу пристрасть, привели дитину до танцювальної зали професійного чи аматорського хореографічного колективу, розвиток цих, часом глибоко прихованих, природних даних залежить від педагогів-професіоналів, здатних їх виявити. Наявність яких же задатків у дитини повинні привернути увагу хореографа-фахівця?

Специфічна будова тіла є певною умовою розвитку танцювальних здібностей: «надзвичайна худорлявість, мініатюрність», гармонійне і пропорційне поєднання окремих частин тіла у дитинстві повинна перерости у красу жіночого або чоловічого тіла, що дуже впливає на сприйняття хореографічного мистецтва у всіх його проявах. Функції екзерсису класичного та характерного танцю через усталену систему вправ біля станка та на середині

зали допоможуть у створенні комбінації сили, граційності, легкості, пластики, «торсу спортсмена» та «кисті піаніста» [1, с. 173].

Для танцювальної діяльності фізичні задатки мають виключне значення, адже сильне і гнучке тіло забезпечує досконале оволодіння танцювальними рухами. Якщо «танець не можливий без виразних дій, а виразні можливості людського тіла невичерпні» [2, с. 212], очевидно має існувати такий «набір» здібностей, природних та особистісних, які у своєму поєднанні створюють основу успіху. Так як специфікою танцювальної діяльності є та особливість, що вона оперує хореографічними (пластично-інтонаційними) образами, спробуємо припустити, що найважливішими здібностями в ній є рефлексивність, спритність, координація, рівновага, гнучкість та пластичність тіла.

Фізичні здібності виявляються в удосконаленні рухів рук та ніг. Якщо необхідно виконати точні дії або контролювати щось матеріальне, руки відіграють в цьому найважливішу роль. *Спритність* містить такі аспекти як рухові дії та навички дрібної моторики (наприклад, дії рук та ніг у італійському та іспанському танці). Для рухових дій не потрібна точність, властива тонким руховим навичкам, достатньо розподілу м'язової сили для влучного руху. «Грубі» рухові навички необхідні для правильного розвитку танцюриста, оскільки вони залучають м'язи, що дозволяють бігати, стрибати, лазити, направляти тіло у потрібному напрямку.

Гарна координація передбачає узгоджену роботу тіла та мозку, без цього, правильні рухи неможливі. Головний мозок постійно підтримує контакт із тілом: мозок керує рухами тіла, яке, в свою чергу, надсилає йому сигнали про своє положення у просторі та дії. *Координація* – складна структура, її розвиток носить стрибкоподібний характер: спочатку проходить прихований період (нагромадження професійно-технічних навичок) та творче вираження (нагромадження професійно-художніх навичок) [6, с. 114]. Рівень обдарованості визначається здібністю до засвоєння складних технічних прийомів та художніх навичок. Якщо такої здібності немає і координація не розвивається, то це приводить до зниження успіхів у танцювальній діяльності.

Завдяки спільним зусиллям головного мозку та мускулатури тіло зберігає *рівновагу*, захищаючи себе таким чином від ушкоджень, які могли б викликати падіння. Це дуже важливе уміння вкрай необхідне майбутнім танцюристам.

Про важливість *рефлексів* ми згадуємо тоді, коли для нас стає більш важливою швидкість реакції, а не їх точність. Наприклад, якщо партнер підхоплює партнерку, яка падає, це означає, що він рефлекторно відреагував на критичну ситуацію.

Гнучкість необхідна для того, щоб виконувати фізичні дії та використовувати для цього максимально широкий діапазон рухів. Гнучкість тіла забезпечується рухливістю суглобів та м'язів. З роками вона погіршується, але цей фізичний дискомфорт можна подолати постійними вправами на розтягування.

Постава – це особлива манера тримати своє тіло в статичних та динамічних умовах; вона характеризується високою стійкістю тіла, удосконаленою координацією рухів, вільною позицією ніг. У формуванні постави вирішальну роль у подальшому навчальному процесі будуть відігравати спеціальні фізичні вправи: 1) підготовчі; 2) вправи, що покращують рухи ніг; 3) індивідуальні вправи на виправлення недоліків постави, але діти, у яких розвинені ці навички, своє тіло контролюють впевнено.

Перелічені вище задатки, для ефективної їх реалізації у танцювальній діяльності, необхідно реалізувати у певному ритмі, тому *почуття ритму* є такою здібністю, яка дозволяє розподіляти фізичні задатки у просторі й часі. Ритм керує психікою людини. На жаль, вчені й досі не знають всі важелі керівництва цим процесом, очевидно тоді, коли людина хоче передбачити якесь явище на декілька періодів вперед (а саме ритмічність надає таку можливість), вона відчуває впевненість у завтрашньому дні, здатна підготуватися до події заздалегідь. Уміння пристосовуватися та передбачати – це уміння виживати, тому уміння розрізняти ритм та емоційно реагувати на нього закріплена у нас у підсвідомості.

До особистих рис людини належать *темперамент та характер*, що являють собою основу, на якій розвиваються здібності. Які саме риси характеру повинні бути притаманні танцівникам та якому типу темпераменту вони властиві? Щоб відповісти на ці питання, ми звернемося до біографій видатних митців сцени, таких як Ганна Павлова, Катерина Гельцер, Галина Уланова, Маріс Лієпа.

Сила волі та наполегливість відрізняли усіх цих митців: Уланова «могла примусити себе робити те, що було необхідно: хотілося погуляти, погратися, але вона ставала до «ненависної палиці» і робила всі необхідні вправи», «танцювала, тому що так треба». Вона була впевнена, що «те, що так таємничо називають натхненням, не що інакше, як поєднання праці та волі, результат великого інтелектуального і фізичного напруження» [4, с. 44]. Такою ж відданою професії, вольовою, цілеспрямованою була і Ганна Павлова: «багато працювала над собою, над кожним рухом, кожним па»; Маріс Лієпа «вчився з величезною настирливістю», те, що в нього не виходило від природи, він відпрацьовував до бездоганного виконання. Амбітність, жага бути першим, невідступне бажання досягти успіху, краще за всіх виконати найпривабливішу роль – саме така мотивація рухала усіх їх уперед. Отже, зусилля, праця, власна воля, почуття обов'язку і відповідальності – це, мабуть, досить важлива складова для досягнення успіху. Такі риси характеру у більшій мірі належать людям з типом темпераменту сангвініка, які володіють витривалою нервовою системою, вони не губляться в несподіваних ситуаціях, виявляють стійкість у стресі, працездатні, енергійні, але досить врівноважені, легко збуджуються і легко заспокоюються. Вони легко переключаються з одного виду діяльності на інший, легко пристосовуються до нових умов.

Отже, такі властивості особистості як спритність, координація, рівновага, гнучкість та пластичність м'язів тіла, музичний слух та узгоджена з ним взаємодія рухів, прекрасна моторна та слухова пам'ять – це ті задатки, які допоможуть хореографу-фахівцю, застосувавши практичний метод та розробивши комплекс завдань, а також метод спостереження розгледіти у

дитини той потенціал, «набір» здібностей, природних та особистісних, які у своєму поєднанні, в певній гармонії створюють основу успіху. Адже здібності, як і всі властивості особистості, виявляються у відповідній діяльності, і лише в цій діяльності їх необхідно вивчати.

Слід звернути увагу на той факт, що тренувальний процес є особливим видом адаптації, оскільки вдосконалення рухів відбувається на основі підвищення функціональної активності всіх систем. Цей пристосувальний процес розвивається при багаторазовому повторенні рухів. Танцювальна діяльність пов'язана із граничною напругою функціональних систем, тому головні питання фізіології танцю – це фізіологічні механізми адаптації організму до фізичного навантаження та фізіологічна характеристика різних видів танців. Підґрунтям фізіології танцю є анатомія, фізіологія, біохімія, біомеханіка, психологія.

Список використаної літератури:

1. Гаевский В. Дивертисмент. – М.: Искусство. – 1981. – 383 с.
2. Захаров Р. Искусство балетмейстера / Под ред. А. Солодовникова – М.: Искусство, 1954. – 337 с.
3. Кирнарская Д.Н. Современные представления о музыкальных способностях // Вопросы психологии. – 1988. – № 2. – С. 17
4. Кульчицька О. І. Хореографічна обдарованість // Мистецтво і освіта. – 2001. – № 4. – С. 42 – 46
5. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості // Обдарована дитина. – 1998. – № 3. – С. 9
6. Роговик Л. Психологія танцю. – Главник, 2007. – С. 203 – 219

Annotation: The author states the meaning of potentialities in the choreographic skills' formation process.

Key-words: potentialities, skills, adroitness, coordination, balance, flexibility, plasticity, rhythm-feeling, choreographic activity.